

بیت‌های حقوق پدیدآوران

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد نراق

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته حقوق گرایش خصوصی

عنوان

بررسی لزوم عده در زنان نابارور

استاد راهنما

دکتر مسعود شکوهی

نگارش

عاطفه طحان

شهریور ۱۳۹۶

ب

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتقاد بر این که عالم محض خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاداشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعلامی فرهنگ و تمدن بشری، دانشجویمان و اعضاء هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.

۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.

۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.

۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویمان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۹- اصل برانست: التزام به برانست جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شبهه های غیر علمی می آلائند.

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

تعهدنامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجناب: **عاطفه طحان** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی: ۹۴۰۰۳۳۰۶۶ در رشته حقوق خصوصی که در تاریخ ۱۳۹۶/۰۶/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان: **بررسی لزوم عده در زنان نابارور با کسب نمره / و درجه دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:**

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده‌ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

فرم صورتجلسه دفاع

با تاییدات خداوند متعال، جلسه دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم **عاطفه طحان** به شماره دانشجویی **۹۴۰۰۲۳۰۶۶** در رشته **حقوق خصوصی** تحت عنوان **بررسی لزوم عده در زنان نابارور** با حضور استاد راهنما، استاد (استادان) مشاور و هیات داوران در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق در تاریخ **۱۳۹۶/۰۶/۳۰** برگزار شد. در این جلسه پایان‌نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت و نامبرده نمره با امتیاز دریافت نمود.

تاریخ	امضاء	۱- استاد راهنما: دکتر شکوهی
تاریخ	امضاء	۲- استاد مشاور :
تاریخ	امضاء	۳- استاد داور ۱: دکتر شریفیان
تاریخ	امضاء	۴- استاد داور ۲: دکتر شریعتی
تاریخ	امضاء	۵- مدیر گروه آموزشی: دکتر شریعتی
تاریخ	امضاء	۶- نماینده دفتر تحصیلات تکمیلی: آقای حسینی
تاریخ	امضاء	معاون پژوهش و فناوری: دکتر مالکی نژاد

پاس و ستایش

پس از شنای پروردگار، به خود واجب می‌دانم از الطاف تمام کسانی که مشوق و پشتیبانم

در تمامی مراحل تحصیل بوده‌اند، قدردانی نموده و یاد و نام جمیع معلمین و اساتیدم

از بدایت تحصیل تا کنون را کرامی و نکودارم.

همچنین از زحمات بی‌شائبه اساتید ارجمند جناب آقای دکتر شکوهی (استاد راهنما)

که در به‌ثمر رسیدن این رساله از ارشاد و مشورت ایشان بهره‌مندم،

صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

تقدیم به:

ساحت مقدس یوسف زهرا (ع)

که چشم‌های زیارت صبحش بیدارند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....
۲.....	۱- بیان مساله.....
۳.....	۲- اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق.....
۳.....	۳- سوال های تحقیق.....
۴.....	۴- فرضیه های تحقیق.....
۵.....	۵- پیشینه تحقیق.....
۷.....	۶- روش تحقیق.....
۷.....	۷- اهداف تحقیق.....
۷.....	۸- ساختار تحقیق.....

فصل اول : مفاهیم و کلیات

۹.....	مبحث اول: مفهوم عده.....
۹.....	گفتار اول: عده در لغت.....
۱۱.....	گفتار دوم: عده در اصطلاح فقهی.....
۱۶.....	گفتار سوم: عده در اصطلاح حقوقی.....
۱۸.....	مبحث دوم: مفهوم ناباروری و زنان نابارور.....
۱۸.....	گفتار اول: باروری و ناباروری در لغت.....

- گفتار دوم: ناباروری در اصطلاح پزشکی ۱۸
- مبحث سوم: انواع ناباروری..... ۲۱
- گفتار اول: انواع ناباروری در پزشکی..... ۲۲
- گفتار دوم: انواع ناباروری در فقه و حقوق..... ۲۳
- گفتار سوم: علل ناباروری از نظر پزشکی..... ۲۵

فصل دوم: فلسفه و حکمت تشریح احکام عده در اقسام زنان

- مبحث اول: فلسفه ، حکمت و علل وضع احکام ۳۶
- گفتار اول: فلسفه احکام..... ۳۶
- گفتار دوم: حکم احکام..... ۳۶
- گفتار سوم: علل احکام..... ۳۶
- گفتار چهارم: فرق حکمت و علت احکام در مسأله «عده زنان»..... ۳۷
- مبحث دوم: فلسفه تشریح حکم عده در اسلام ۳۹
- گفتار اول: احترام به زن و حفظ کرامت انسانی او..... ۳۹
- گفتار دوم: اطمینان از برائت رحم..... ۴۰
- گفتار سوم: امکان رجوع زوج..... ۴۲
- گفتار چهارم: حفظ حیات جنین..... ۴۵
- گفتار پنجم: احترام به شوهر در فوت..... ۴۶
- گفتار ششم: نشانه حزن..... ۴۸

- ۵۰.....مبحث سوم: موجبات عده در زنان نابارور.....
- ۵۰.....گفتار اول: طلاق.....
- ۵۱.....گفتار دوم: نکاح موقت.....
- ۵۳.....گفتار سوم: عده وفات.....
- ۵۴.....مبحث چهارم: طلاق و وجوب عده.....
- ۵۴.....گفتار اول: طلاق و ملحقات آن.....
- ۵۴.....گفتار دوم: وطی به شبهه.....
- ۵۵.....گفتار سوم: فسخ نکاح.....
- ۵۵.....گفتار چهارم: انفساخ عقد نکاح.....
- ۶۰.....مبحث پنجم: اقسام زنان به لحاظ میزان عده، مقدار و نتایج وجوب عده.....
- ۶۰.....گفتار اول: زنان فاقد عده.....
- ۶۰.....بند اول: زنان غیرمدخوله.....
- ۶۱.....بند دوم: زنان صغیره.....
- ۶۳.....بند سوم: زنان یائسه.....
- ۶۴.....بند چهارم: زنان فاقد رحم.....
- ۶۵.....گفتار دوم: زنان معتده.....
- ۶۵.....بند اول: عده وفات.....
- ۶۷.....بند دوم: عده طلاق.....
- ۶۷.....الف) عده زن باردار.....

- ۶۸.....(ب) عدّه زن غیر باردار.....
- ۶۹.....بند سوم: عدّه فسخ نکاح.....
- ۷۱.....بند چهارم: عدّه متعه(ازدواج موقت).....
- ۷۲.....بند پنجم: عدّه همسر غایب مفقود الاثر.....
- ۷۳.....بند ششم: عدّه کتابیه(نصرانی و یهودی).....
- ۷۴.....گفتار سوم: گستره عدّه.....
- ۷۵.....مبحث ششم: مبانی مشترک وضع عدّه طلاق و وفات.....

فصل سوم: بررسی حکم عدّه در زنان نابارور

- ۷۷.....مبحث اول: علیت داشتن استبرای رحم از ولد نسبت به عدّه.....
- ۷۷.....گفتار اول: طرح بحث.....
- ۷۷.....گفتار دوم: دلایل استبرای رحم برای عدّه طلاق.....
- ۸۴.....گفتار سوم: نتیجه بحث.....
- ۸۴.....گفتار چهارم: نقد و بررسی.....
- ۸۸.....مبحث دوم: عمومیت قلمرو زنان بدون عدّه.....
- ۸۸.....گفتار اول: طرح بحث.....
- ۸۹.....گفتار دوم: بررسی دلایل.....
- ۹۵.....گفتار سوم: نتیجه بحث.....
- ۹۶.....گفتار چهارم: نقد و بررسی.....

مبحث سوم: لزوم عده زنان نابارور (نظریه مختار).....	۹۸
نتیجه گیری.....	۹۹
فهرست منابع.....	۱۰۱
Abstract.....	۱۱۰
عنوان لاتین.....	۱۱۱

چکیده

عده یکی از واجبات فقهی بوده که مستند آن نیز قرآن و سنت است و فقهای مذاهب اسلامی بر آن اجماع دارند. سرّ تشریح آن در شرع مقدّس، حاکی از کرامت و ارزش انسانی زن مسلمان است که آثار فقهی و حقوقی بسیاری بر آن بار خواهد شد. فقهاء مبانی و فلسفه های متعددی را در قالب حکمت های عده بیان داشته اند، اما این مبانی، توان توجیه و تفسیر تمام احکام عده را ندارند، زیرا عده به عنوان یکی از احکام الهی دارای حکمت و علت است، مهم ترین حکمت و فلسفه عده «صیانت از نسب است، اما با این حال در صورت محرز شدن عدم بارداری و یا نابارور بودن زن، وی همچنان مکلف به نگه داری عده است، زیرا با فرض قطع به عدم بارداری، یکی از حکمت ها یا حداکثر، حکمت تشریح عده از میان می رود. بنابراین باید در این قبیل موارد، متعبد به احکام الهی گردید. یکی از مواردی که ممکن است عده لازم نباشد در خصوص زوجه نابارور است که طرفداران این نظریه، حکم به عدم لزوم عده داده اند؛ با بررسی ادله قائلان این دیدگاه و رد آنها و نیز قول به تعبدی بودن رعایت عده، به نظر می رسد می بایست قائل به لزوم نگهداشتن عده مقرر طلاق برای این قبیل زنان شد از اهداف مهم این پایان نامه، پرداختن به مسأله عده، بررسی شرایط عده در اقسام آن و همچنین آثار عده است. در این نوشتار عده زنان در حالات مختلف مثل عده طلاق، عده وفات، عده زنان باردار، عده در عقد موقت و زنان فاقد عده مورد بررسی قرار گرفته؛ همچنین عدم لزوم عده برای زنان نابارور پیشنهاد شده است. روش تحقیق، توصیفی تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای اسنادی می باشد.

کلیدواژگان: عده؛ زنان نابارور، اختلاط انساب، عدم لزوم عده، عده طلاق، عده وفات.

مقدمه

امروزه زوجینی هستند که به علت عقیم بودن، از نعمت فرزند محروم باشند، این ناباروری ممکن است از طرف مرد باشد یا از طرف زن. شناخت دقیق این مسئله و تشخیص محدوده زمانی آن نسبت به حالات و وضعیت‌های مختلف زنان از اهمیت بسزایی برخوردار است، بویژه اینکه امروزه با پیشرفت دانش پزشکی و معاضدت دانسته‌های این دانش و امکان اخراج رحم و شناسایی زنان نابارور، این سوال مطرح می‌شود که آیا زوجة نابارور و غیرولود نیز مانند سایر زنان طلاق داده شده باید عده نگه دارد؟

متأسفانه حقوق موضوعه هنوز مجالی برای پرداختن به این قبیل موضوعات پیدا نکرده است، به‌همین دلیل بررسی این موضوع می‌تواند به تصویب هرچه بهتر قوانین کمک کند و خلأهای موجود را پر نماید.

۱- بیان مساله

احکام مربوط به عده زنان در قوانین اسلامی متناسب با کرامت و ارزش انسانی وضع و تشریح شده است. این تکلیف آثار فقهی و حقوقی بسیاری در پی داشته و محدوده آن بسیاری از زنان اجتماع را دربر می‌گیرد بنابراین شناخت دقیق این مسئله و تشخیص بازده زمانی آن امروزه نسبت به حالات و وضعیت‌های مختلف زنان از اهمیت بسزایی برخوردار است. مشکل ناباروری در زنان نابارور از مسائل و مشکلات اغلب جوامع است که اخیراً با توجه به رشد و توسعه تکنولوژی با روشهای متعددی قابل حل است این موضوع روز به روز در کشورهای مختلف در حال گسترش است و در کشور ما نیز به تدریج جای خود را در جامعه و فرهنگ کشور باز می‌کند.

موضوع عده در موارد دیگری نیز جای بحث دارد مثلاً اگر ازدواجی صرفاً آمیزش از عقب انجام شده آیا باز هم رعایت عده ضرورت دارد یا خیر؟ در صورتی که در چنین حالتی احتمال انعقاد نطفه در حد صفر است.

در این نوشتار فلسفه عده به معنی عام و در عموم زنها و به معنی خاص در مورد زنان نابارور مورد بررسی قرار گرفته؛ همچنین با بررسی نظرات فقها و حقوقدانان درصدد پیدا کردن راه‌حلی برای پاسخ به سوال فوق‌الذکر هستیم. تحقیق حاضر از نوع تحقیقات توصیفی و تحلیلی است. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش فیش‌برداری بوده است.

۲- اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق

احکام مربوط به عده زنان در قوانین اسلامی متناسب با کرامت و ارزش انسانی زنان وضع و تشریح شده است. عده آثار فقهی حقوقی فراوانی را به دنبال دارد و گستره آن بسیاری از زنان جامعه را شامل می‌شود لذا شناخت دقیق این مساله و تشخیص مبانی فقهی آن نسبت به حالات و وضعیات مختلف زنان از اهمیت بسزایی برخوردار است. فقها و نویسندگان حقوق در بررسی عده زنان نابارور اتفاق نظر ندارند و تعابیر آنان مختلف و گاه متضاد است. وجود همین اختلاف نظرها و ابهامات ناشی از آن باعث سردرگمی‌هایی در بین کادر قضایی و گاه وکلا و فعالان مباحث حقوقی شده است. این سردرگمی‌ها، نیازمند شفاف‌سازی بیشتر و بررسی دقیق‌تر و علمی‌تر جوانب موضوع را می‌طلبد به همین خاطر بنده تصمیم گرفته‌ام که در باره این موضوع پژوهشی انجام بدهم. همچنین عدم وجود منبعی کامل و جامع پیرامون موضوع مورد نظر ما مهمترین وجه اهمیت توجه به این موضوع می‌باشد تا شباهت موجود پیرامون عده زنان نابارور رفع گردد. همچنین با توجه به این که تعداد زنان فاقد رحم در ایران کم نیست؛ ضرورت دارد تا اساتید و دانشجویان حقوقی و فقهی با نگرش یک منبع جامع و کامل، از ابهامات موجود در این زمینه پرده بردارند.

۳- سوال های تحقیق

الف- سوال اصلی

- فلسفه و جایگاه حقوقی لزوم عده در زنان نابارور چیست؟

ب- سوال های فرعی

۱- ماهیت عده چیست؟

۲- اقسام و انواع ناباروری در علم حقوق و پزشکی کدامند؟

۳- زنان ملزم به رعایت عده چه کسانی هستند و کدام زنان از تحت شمول حکم عده خارج‌اند؟

۴- دیدگاه فقها نسبت به عده زنان نابارور چگونه است؟

۵- ادله قائلین به عدم لزوم عده در زنان نابارور چیست؟

۴- فرضیه‌های تحقیق

الف- فرضیه اصلی

- به نظر می‌رسد فلسفه لزوم عده در زنان نابارور، تبعیدی بودن رعایت عده باشد. در بررسی جایگاه حقوقی عده زنان نابارور دو دیدگاه کلی میان فقها و حقوقدانان وجود دارد؛ یکی علیت‌داشتن استبرای رحم از ولد نسبت به عده و دیدگاه دیگر لزوم رعایت عده در هر شرایط هرچند با نفی عقلایی احتمال حمل در این بین به نظر می‌رسد نظریه مختار این باشد که در هر صورت زنان باید عده نگه دارند اگر از زنانی بودند که حیض می‌شدند که در این صورت باید سه طهر عده نگه‌دارند و اگر از زنانی بودند که حیض نمی‌شوند درحالی که هم سن و سالان آنها غالباً حیض می‌بینند این گره هم باید سه طهر عده نگه‌دارند.

ب- فرضیه‌های فرعی

۱- عده یکی از راه‌های حصول علم به وجود یا عدم وجود نطفه است و وجوب و لزوم آن امری خارج از ماهیت آن است.

۲- به نظر می‌رسد در علم حقوق ناباروری به دو گونه ناباروری ناشی از شرط و ناشی از عزل باشد و در علم پزشکی به دو نوع اولیه و ثانویه باشد.

۳- زنان مدخوله غیرصغیره غیریائسه، زنان ملزم به رعایت عده می‌باشند و عده وفات وصفی خارج از فلسفه عده طلاق و امثالهم دارد.

۴- به نظر می‌رسد دو دیدگاه کلی دارند؛ برخی عده را حکمی تبعیدی دانسته و معتقد به وجوب عده زنان مذکور هستند. گروهی دیگر تعلیل را پذیرفته و حکم به عدم وجوب عده می‌دهند. طرفداران تعلیل عقیده خود را در قالب دو نظریه گستردگی دایره زنان بدون عده و علیت داشتن عدم اشتغال رحم به فرزند مطرح نموده و حکم زنانی را که پیشرفت‌های نوین پزشکی، عدم باروری آنان را قطعی می‌داند، عدم وجوب عده می‌دانند، قائلان به تعبد با رد ادله قائلان به تعلیل معتقد به تبعیدی بودن حکم عده هستند.

۵- ادله قائلین به عدم لزوم عده در زنان نابارور، این است که آنان ناباروری را عنوان شخصی برای گروهی از زنان دانسته‌اند که به جهت دارابودن مشخصه ناباروری، نگه داشتن عده برای آنان لازم نیست.

۵- پیشینه تحقیق

در حقوق ایران در رابطه با چگونگی عده زنان نابارور قانون خاصی به تصویب نرسیده است. در بین پژوهشگران و حقوق دانان نیز چند مقاله بسیار کلی پیرامون عده به رشته تحریر در آمده است. به عنوان مثال مقاله مونا احمدلو تحت عنوان «بازپژوهی عده در فقه اسلامی با رویکردی بر قوانین کشورهای غیراسلامی» که تنها به برخی ابعاد این مساله آنهم بصورت کلی و مختصر اشاره شده است. در کتب حقوق خانواده دکتر صفایی و دکتر لنگرودی و... نیز به کلیاتی پیرامون این مساله اشاره گردیده است.

همچنین در پایان نامه «بررسی فقهی حقوقی عده زنان» اثر زینب حیدری ذوله، فقط اشاره کوتاهی به عده زنان فاقد رحم داشته و پیرامون عده زنان نابارور بحثی ننموده است. در پایان نامه زینب خواجهویی راوری تحت عنوان «عده تعلیل یا تعبد» تنها به حکم تعبدی بودن یا تعلیلی بودن عده در زنان اشاره شده است. در این پایان نامه نیز اصلاً صحبتی از عده زنان نابارور نشده و احکام عده تعلیل را بررسی نموده است.

بنابراین می توان گفت موضوع پایان نامه من، تا حدودی نو و بدیع می باشد و با پایان نامه ها، کتب و مقالات دیگر متفاوت است و جوانب دیگر از موضوع را بررسی می کند.

در ادامه به معرفی برخی پایان نامه ها و مقالاتی که تا حدی به موضوع مورد نظر ما مرتبط می باشند اشاره می نمایم.

الف- پایان نامه ها

۱- شاپور ولیزاده درودخانی (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی فقهی حقوقی عده زنان فاقد رحم» به راهنمایی استاد اکبر ایمان پور از دانشگاه گیلان، معتقد است: امروزه به دلائل مختلف و از جمله روش های نوین جلوگیری از بارداری، برخی از زنان به دلائلی مبادرت به برداشتن رحم خود می نمایند. زن با داشتن آن می تواند مولد باشد، علاوه بر برداشتن رحم مواردی نیز از نظر پزشکی وجود دارد که باعث می شود زن نه حیض ببیند و نه حامله شود. در مورد این زنان، این سوال همیشه مطرح بوده است که آیا زنان فوق الذکر پس از انحلال نکاح یا طلاق باید عده نگه دارند و یا خیر؟ از آنجاییکه چنین زنانی عده نمی بینند، پاسخ به این سوال همواره همواره با دشواریهایی مواجه است. در این پایان نامه با بررسی نظرات فقها و حقوق دانان در صدد پیدا کردن راه حلی برای پاسخ به سوال فوق الذکر هستیم.

۲- ساحل سهیلی (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی مبانی، آثار و شرایط عده ی زنان در فقه امامیه» به راهنمایی استاد علی عباس حیاتی از دانشگاه رازی معتقد است که: عده از جمله ی احکام امضایی دین مبین اسلام است، که در سایه ی تغییرات شارع، تابع نظام خاص و هدفمندی شده و دارای ماهیتی آمیخته از حق و تکلیف است، به این معنا که در برابر رعایت عده توسط زن، مرد نیز بارِ نفقه زن را در ایام عده (طلاق رجعی) بر دوش می کشد. فقهاء مبانی و فلسفه های متعددی را در قالب حکمت های عده بیان داشته اند، اما این مبانی، توانِ توجیه و تفسیر تمام احکام عده را ندارند، زیرا عده به عنوان یکی از احکام الهی دارای حکمت و علت است، مهم ترین حکمت و فلسفه ی عده «صیانت از نسب» است، اما با این حال در صورت محرز شدن عدم بارداری و یا نابارور بودن زن، وی همچنان مکلف به نگه داری عده است، زیرا با فرض قطع به عدم بارداری، یکی از حکمت ها یا حداکثر، حکمت تشریح عده از میان می رود، در حالی که علتِ نهفته در این حکم همچنان باقی است و تشخیص سقوط یا عدم سقوط حکم از سوی انسان با بهره ی اندک علمی، در برابر دریای بیکران علم الهی، نه تنها غیرممکن بوده، بلکه توسل جستن به قیاس مستنبط العله و تنقیح مناط از نظر شیعه قابل قبول نیست، بنابراین باید در این قبیل موارد، متعبد به احکام الهی گردید.

ب- مقالات

۱- معصومه مظاهری (۱۳۸۲) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی مبانی فقهی عده طلاق زنان نابارور» منتشر شده در شماره ۳ و ۴ مجله: رهنمون معتقد است که عده یکی از واجبات فقهی بوده که مستند آن نیز قرآن و سنت است و فقهای مذاهب اسلامی بر آن اجماع دارند. سرّ تشریح آن در شرع مقدّس، حاکی از کرامت و ارزش انسانی زن مسلمان است که آثار فقهی و حقوقی بسیاری بر آن بار خواهد شد. و در مورد عده زنی که داروی ضد حاملگی مصرف می کند یا رحم او برداشته شده است نیز فقها به اتفاق قائل به لزوم رعایت مدت زمان عده اند.

۲- سیدعلی علوی قزوینی (۱۳۸۷) در پژوهشی تحت عنوان «انواع عده و وضعیت زنان فاقد رحم» منتشر شده در شماره ۴۰ مجله مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق) معتقد است که زنان نازائی که فاقد رحم هستند همانند زنان یائسه، عده طلاق بر آنان واجب نیست و نیز مطابق دلائل معتبر عده زنان در نکاح متعه دو حیض است که در قانون مدنی دو طهر قرار داده که شایسته است این مسائل در اصلاح و بازنگری قانون مدنی مورد توجه قرار گیرند.

۶- روش تحقیق

روش پژوهش و انجام پایان‌نامه، روش توصیفی- تحلیلی است و گردآوری اطلاعات بر مبنای روش کتابخانه‌ای- اسنادی صورت گرفته است.

۷- اهداف تحقیق

نویسنده در این پایان‌نامه به دنبال رسیدن به اهداف ذیل می‌باشد:

- ۱- بررسی معنا، مفهوم، ماهیت و انواع عده در فقه و حقوق.
- ۲- بررسی و سنجش دیدگاهها و اختلاف نظرهای فقها پیرامون مساله عده در زنان نابارور.
- ۳- بررسی و تفسیر قوانین حقوقی مربوط به موضوع.
- ۴- برطرف کردن شبهات مربوط به موضوع.

۸- ساختار تحقیق

این پایان‌نامه مشتمل بر یک مقدمه، کلیات تحقیق و دو فصل می‌باشد.

در کلیات تحقیق به مواردی همچون بیان مساله، اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق، سوال‌ها و فرضیه‌های تحقیق، پیشینه، اهداف و روش و نیز ساختار تحقیق اشاره گردیده است.

فصل اول تحت عنوان «کلیات و مفاهیم» می‌باشد که در پنج مبحث به تعریف مفاهیم کلی تحقیق می‌پردازد. این پنج مبحث شامل: مفهوم عده، مفهوم ناباروری و زنان نابارور، فلسفه تشریح عده در اسلام، اقسام زنان به لحاظ میزان عده، مقدار و نتایج وجوب عده و نیز اقسام ناباروری می‌باشد.

فصل دوم به بررسی «مبانی و فلسفه ضرورت عده در زنان نابارور» می‌پردازد و در دو مبحث کلی؛ موجبات عده در زنان نابارور و همچنین مبانی فقهی حقوقی عده زنان نابارور تنظیم گشته است.

فصل اول

مفاهیم و کلیات